

Mit mondanak a csillagok?

A minap – késő este a villamosra várván – nézegetni kezdtem egy kirakodó utcai könyvtárus dobozait. Ismerős könyvfedél- len akadtt meg a szemem: sötét alapon az Örvény-ködöt idéző, nagy, sötétkék kérdő- jel. De hiszen ez Kulin György *Mit mondanak a csillagok?* című könyve! És ezt ma még árúsítják is valahol? Nosza, hamar megal- kudtam – nem járt rosszul a kereskedő: az eredeti árának több mint a nyolcszorosáért vettem meg...

Nézegetem, forgatom... Ugyanott kötéshi- bás, mint a többi, általam forgatott példány, az utolsó fejezetek ki akarnak potyogni, ám ebből szerencsére nem hiányzott egyetlen oldal sem! Gondolat Könyvkiadó (ma már sajnos nem létezik), 1976-os kiadás.

Negyven éve! Tanulmányai végéhez közeledő diák és lassan évtizede Urániába feljáró bemutató voltam akkoriban. Akkor még élt Gyurka bácsi, alkalmam volt vele gyakorta találkozni.

Miért most „csöppent” elem ez a könyv? Az „Öreg” 111 éve született, és bő 27 (igen, már huszonhét!) éve nincs közöttünk. Talán a kiadás negyvenedik évfordulója miatt?... Mi is történt az elmúlt 40 év alatt? Ki hova, mire jutott?

Naná, rávettem magam a könyvre! Nem először – már a kiadásakor is olvastam. Mi változott azóta? Mit változtam az óta? Mit nézek más szemmel? Milyen emlékek fűződnek az akkori időszakhoz?

Miközben olvastam, állandóan a szemem előtt lebegett Gyurka bácsi alakja: írógépé- nél üldögélve a dolgozószobájában; vaksin olvasgatva a kapott leveleket; görnyedve a távcsőtükör-csiszoló műhelyben, nyakig polírrúzsral bemaszatolt munkaköpenyben; a készülő tükrök optikáját ellenőrizgetve – na és persze előadásai közben, amint nagyszerű dolgokról mesél egyszerű sza- vakkal, gondosan felépített logikával. Néha a szemüvegét is letette előadás közben

– szavai nemcsak a hallgatóihoz, a világ egészéhez szóltak ilyenkor. Emlékszem az előadásai keltette katarziszokra, emlékszem a – szintén 1976-ban – Veszprémben meg- tartott búcsúelőadására, amelyen hatszor kapott vastapsot! (Akkoriban távolították el vezetői állásából, holott szellemi frissessége, gigászi munkabírása semennyit nem kopott meg...)

Olvasom tehát a könyvet: ismerős gondo- latfűzések, következtetések, amelyek a leg- mélyebb rétegekben ma is bátran megállják a helyüket: hogyan lesz valakiből csillagász, mely élmények érik a kutatás folyamán, a tudomány gyakorlása közben, hogyan válik ismeretterjesztővé, miképp érlelőd- nek, hogyan szilárdulnak meg eszméi az eltelt évtizedek alatt, miket szűrt le felgyűlt tapasztalatai révén.

Bár az ott felsorolt adatok némelyike ma már nem aktuális, ez a lényegen, a szem- lélet helyes irányán nem változtat. Bár az emberiség szellemi és társadalmi fejlődése remélt jövőjének, a kozmikus tudatnak a kialakulását illető optimizmusát rezignáltnan kell megmosolyognunk, a nemes szándékot ez el nem homályosítja.

Kérdésfeltevései ma éppúgy helytállóak, azok lesznek akár száz év múlva is, a fel- vetések lényege évezredek óta ugyanaz: viszonyom a természethez, a Kosmoszhoz, az embertársaimhoz, a saját Földünk és a Világegyetem más civilizációihoz, értelmes lényeihez – már ha ez utóbbiak létezéséről egyszerűen valaha is sikerül végre meggyő- ződnünk.

Milyen hát a természetet? És milyen az én szemléletem? Hogyan kerül bennem e kettő olykor olyan szöges – csak nehéz munká- val kibogozható – ellentétbe egymással? Mi a természet felfedezésének előre vivő útja? Mik ennek történelmi és ideológiai buktatói? Ma is igaz, hogy ez az út igenis járható, előre visz, ám tömérdek munkát,

kitartást, alázatot feltételez, valamint őszinteséget önmagamhoz, önkritikát, tudomásul véve saját korlátaimat, ugyanakkor helyesen járva a képességeim adta lehetőségek szerinti úton – azon viszont akármeddig.

Vajon milyen felelősséget is kell felvállalnom a tapasztalataim, felismeréseim révén letisztult következtetések nyomán? Hogyan lehet harmóniára törekedni a természettel, hogy semmilyen körülmények között se váljunk ellenségekké? A természetnek logikája van – ezáltal kifürkészhető, ha helyesen tesszük fel a kérdéseinket. A természetnek esztétikája van, a megismerés örömet is szerezhet, és a félreértéseink, félreismeréseink belátása, tudomásul vétele esélyt adhat, hogy tovább lépjünk. Bár másfajta, de örömforrás az is, ha a megszerzett és megalapozott ismereteket, a felismerés élményét tovább adjuk, hiszen ha minél többet adhatunk másoknak, annál gazdagabbnak (a kifejezés nem félreértendő!) érezhetjük magunkat.

Mi az anyag és a szellem viszonya? Mi a természettudományos világnézet és a vallásos hit viszonya? Mi az ember kozmikus kicsinyiségének és magányosságának kínzó érzetéből kivezető világfelfogás? Hogyan egyeztethető össze a természet „célszerűsége” az ember céljával, sorsával? Mik az élet és az emberiség reális útjai az ő szemében? Van-e egyáltalán minden fontosnak tulajdonított kérdésre végső felelet? És mindezekre a kétségekre a válasz hogyan érlelődött öböne? Önkritikával átszőtt bölcsesség, humánus és szeretet süt leírt gondolataiból.

Letehetetlen olvasmány – mi lehet még ennek a titka? Igen, a nyelvezet! A tiszta megfogalmazás, az egyszerű szóhasználat, amit bármely halandó megérthet. Gördülékeny a szöveg, a gondolatmenet – vajon mennyi munka lehet amögött, hogy ez a fogalmazásmód ennyire letisztult? Nem manipulál, nem tudományoskodik, nem használja idegen kifejezések sokaságát – egyszerűen nincsen rá szüksége. Zenei példával élve: egyszerű eszközökkel, érthető, világos harmóniákkal építkeznek, mégis az eredmény hatalmas, lenyűgöző szimfónia!

Nem egy mondata akár szállóige is lehetne, annyira egyszerű, tömör, világos – és igaz! Pl.: „A [természeti] törvény nyers valósága, hogy sem nem ítél, sem nem kegyelmez, hanem érvényesül.”

Ma éppen hogy nem divat ez az egyszerűség, világosság, következetesség – a harsány, cirkalmas, szuperlatívuszokkal teleerőszakolt „duma” a kelendő, hiszen a média ezt sugallja. És egyre kevesebben őrizzük a tisztaságot; évtizedekkel ezelőtt ismeretterjesztővé válván a közérthetőséget, az egyszerűséget, a pontos és szabatos megfogalmazást, a felesleges látványosság kerülését és a tisztaságot tűztem ki célommul, anyanyelvünket a legmélyebb tisztületben tartva. Ma már – szomorú tapasztalat – ez nem számít értéknek. A mellébeszélés, a hivataloskodó (inkább: előkelősködő, fennhéjázó), zavaros, dagályos, gyakorta „emőriken sztájl” szóhasználat, az „ütős”, rikító reklámszlogen a menő. Mint valaha hivatását gyakorló pedagógus is elkeseredem előlött. Ha a csillagászat középiskolai tantárgy volna – mint ahogyan még ma sem az, s még csak esély sincs rá –, ez a kötet a legmelegebben ajánlott tankönyvek között kellene legyen. És hiú reményeket sem dédelgetek – a mai világ már nem olyan, hogy ez a könyv valaha is új kiadást érhetne meg, bármennyire is rászolgált!

Elgondolkodtam azon, hogy mostanság vagyok nagyjából annyi idős, mint volt Gyurka bácsi akkoriban, amikor tizenévesként „kiskomájául” fogadott. Vajon mit tettem le az asztalra? A régi szép idők elmúlta fölött fájoan merengő öregember lettem? De hiszen még vannak szigetek, ahol a tiszta és nemes ismeretterjesztés felfedezhető! Van esély tovább adnunk, amit értéknek (a kifejezés itt sem értendő félre!) tartunk!

Persze hogy van „korabeli”, saját példányom a könyvből, mégpedig nem is akármilyen – dedikált: „Dínónak sok szeretettel: Gyurka bácsi!” És ma újból feltehetem magamnak a kérdést: vajon méltóvá lettem-e arra a sok szeretetre?...

Bán András